

ארכיטיפ האחים

קנאה, זהות ותסביך קין והבל

הנרי אברמוביץ

התקשרות ואובייקט מעבר. באותה סוואנה אפריקאית נמצאות הצבועות והלביאות - הצבועות כיריבות נצחיות, הלביאות כאחיות אמת. החיים שלנו כאחים ואחיות, כך לדעתי, תמיד מתנהלים לאורך הציר של שיתוף פעולה ותחרות.

נישות משפחתיות, זהויות מקוטבות והדחה מהכתר

לאחים ואחיות יש יותר מהמשותף מאשר לבני אדם אחרים. יש להם מטען גנטי דומה וסביבה ביתית דומה. למרות זאת, גנטיקאים התנהגותיים גילו שבכל המדדים אחים ואחיות שאינם תאומים זהים אינם דומים יותר מאשר זרים. ממצאים אלה הם אתגר אמיתי לפרדיגמות השולטות, ונגסה להבין מדוע ילדים בני אותה משפחה שונים כל כך זה מזה (Plomin & Daniels, 1987).

אחת התשובות המשכנעות ביותר לשאלה זאת נמצאת בספר רב ההשפעה של פרנק סאלווי "נולד למרוד: מיקום בלידה, דינמיקה משפחתית וחיים יצירתיים" (Sulloway 1996). כדי להסביר את ההבדלים הניכרים בין אחים, סאלווי השתמש באנלוגיה שאינה מתחום הפסיכולוגיה, אלא מתחום האקולוגיה של נישות בביולוגיה אבולוציונית. במצבים שבהם הנישות מוציאות זו את זו, כל אחד מהאחים יפתח "אישיות קוטבית" מזו של אחיו. אם האחד הוא "רע" השני יהיה "טוב", אם האחד נראה לכולם יפה, השני ישאף להסתיר את העובדה שהוא מרגיש מכוער, ולעיתים יהיה מתמיד בלימודיו. אם האחת היא הילדה המועדפת על האם, השנייה תהיה מועדפת על האב, וזה שייולד אחריה לא יהיה מועדף על אף אחד. כל ילד נוצר בדמות הצל של האחר, והזהות של האחד הופכת לזהות השלילית של האחר. זהות מקוטבת זו מקבלת באופן לא מודע את הצורה של "איני מה שאתה". הקיטוב יהיה רב יותר עבור "אחים בעלי נגישות מרובה", אלה הקרובים בגיל ובמין, שיש להם את הצורך הגדול ביותר להיבדל זה מזה.

אח שתפס את הנישה של הבכור, למשל, נוטה לאמץ ערכים הוריים, למלא ולשאת ציפיות הוריות ובעקבות זאת להיות הישגי מאוד.

במאמר זה אני דן מנקודת מבט יונגיאנית בזהות, בקנאה ובציר כוחניות-שווינויות שנוצר בדינמיקה של קשרי אחים. סיפור קין והבל, למשל, הוא תיאור של טראומה ארכיטיפלית ביחסים אלו. על פי התאוריה, לכל ארכיטיפ יש שני קטבים מנוגדים, וכך גם בקשר בין אחים. בקוטב החיובי נמצאות ההזדהות, המשפחתיות והאחוה העמוקות המתוארות בסיפורים כגון עמי ותמי ואיזיס ואוזיריס. בקצה השלילי נמצאים התחרות, השנאה, הקנאה והכעס הרצחני שעולה מתוך המאבק לשליטה והיררכיה. בסיפורים של רומולוס ורמוס, סת ואוזיריס ובסיפורי האחים גרים, כל אלה באים לידי ביטוי. גם ביולוגים אבולוציוניים מצאו עד כמה רצח אחים הוא דבר נפוץ, ובאילו תנאים אפשר לצפות שיתרחש. לטענתם, במקרה שבו מקורות המחיה אינם מספיקים (או שיש סיכוי שלא יספיקו) לקיומם של כל הצאצאים, תחרות בין אחים תהפוך לגורלית. ביטוי לתוקפנות רצחנית בין אחים בממלכת החיות קורית כאשר צבועה הורגת את אחותה התאומה כדי להפוך למנהיגת העדר.

החיים שלנו כאחים ואחיות, כך לדעתי, תמיד מתנהלים לאורך הציר של שיתוף פעולה ותחרות

בילדותנו אנחנו מבלים יותר זמן עם אחינו ואחיותינו מאשר עם הורינו, ומטבע הדברים, בדרך כלל, הקשר איתם נמשך לפרק זמן ארוך יותר. בעידן של גירושים, ניידות וניכור, קשרי האחים הם לעיתים קרובות הקשר היחיד שנשמר לאורך שנים (Bank & Kahn, 1982). נראה גם שלאחים ולסדר לידה יש תפקיד מכריע בהצלחה של דפוסי נישואים וחברות (Toman, 1992). קשר חיובי עם אח או אחות הוא אחד ממאפייני המפתח לזקנה מוצלחת ולחיים ארוכים (Vaillant & Vaillant, 1990). מחקרים מראים גם את חשיבותו של הקשר החיובי והמתמיד של אחים כדמויות

הנרי אברמוביץ הוא פסיכולוג קליני, אנתרופולוג ומחנך רפואי, הנשיא הראשון של המכון הישראלי לפסיכולוגיה יונגיאנית, פרופסור בבית הספר לרפואה באוניברסיטת תל אביב. henry.abramovitch@gmail.com

חלקים מהמאמר נלקחו מהספר: אברמוביץ, ה' (2016). אחים ואחיות: מיתוס ומציאות. רסלינג.

שהיה אח צעיר מאוד מצליח, אפשר לראות כמי שהוציא לפועל את הפנטזיות הנקמניות של אח צעיר כאשר הוא הביא את המכה העשירית וכל הבכורים בארץ מצרים מתו. באופן סמלי, המכה הזאת היא ביטוי לנקמנות של הילד הצעיר ביותר, לא רק ביחס לאחיו הבכור המטפורי, אלא גם ביחס לעיקרון של העדפת הבן הבכור, לפיה הבן הבכור מועדף רק בגלל מיקום הלידה שלו.

האלימות הקשה ביותר בין אחים פורצת כאשר יש קונפליקט בין היררכיית אחים ובין שוויון בין אחים. קונפליקט זה, אם אינו נפתר בזמן, יכול להתקבע כבלתי פתיר

האחים הראשונים בספר בראשית: אחים כאויבים

בתיאור הלידה של האחים הראשונים במקרא, שני פסוקים אלה פותחים את פרק ד' בבראשית: "והָאֶדְם יָדַע אֶת-חֹהֵ אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה: וַתִּסְפָּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:" מספרים לנו הרבה על הפסיכודינמיקה של סדר לידה. קין, שפתח את רחמה, הוא מיוחד. הוא אינו נקרא "בנו של אדם" או אפילו "בנה של חוה" אלא "קין". אדם מיוחד ונפרד. הטקסט מתאר את החוויה האימהית של לידה ראשונה כמויחדת במינה, נומינוזית וקדושה. כפי שאריך נוימן טען, האם הגדולה היא זו הנותנת לנו את התחושה הפנימית של גורלנו.

הבכורה מביאה עימה יתרון. בנים בכורים הם בדרך כלל מצליחים, מצפוניים, ניתן לסמוך עליהם והם נוטים ליטול תפקידי מנהיגות, כמו נשיאים ואסטרונאוטים (Harris, 1964). אולם יש מחיר להיותם מיוחדים. לעיתים בכורים עלולים להרגיש שהם נולדו כדי למלא את הצורך של האחרים, שעליהם להצליח, להשיג על אחיהם הקטנים, ותמיד להיות דמות חיקוי עבורם. הם גם לא יכולים להתלונן על העומס שנובע מהיותם ראשונים. מתחת לצייטונות הגלויה שלהם עלולים להסתתר כעס ותרעומת, מאגר רגשי שהולך וגואה ככל שמצופה מהם יותר, וככל שעליהם לשמש דוגמה לבאים אחריהם. הבכורים חייבים לעמוד בציפיות ההוריות המוגברות, שמקורן בהשלכות הוריות.

משמעוטי אפוא הדבר שהבן השני של חוה הוא אח לקין - "אָחִיו". לכל אח ואחות שנולדים למשפחה שבה יש כבר ילד, יש מרכיב זהות עוד בטרם נולדו, והוא "אח של" או "אחות של" הבכור. בניגוד לבכורים, שהם מיוחדים באופן אוטומטי, בלתי

סאלווי מסביר כך מדוע בכורים נוטים יותר להראות זעם ונקמנות: "לבכורים יש יותר סיבות מאשר לאלה שנולדו אחר כך לקנא באחיהם. כל בכור מתחיל את חייו עם מאה אחוז של השקעה הורית. לגבי הנולדים אחריו, אשר חולקים בהשקעה ההורית מההתחלה, הירידה במידת ההשקעה ההורית כתוצאה מלידת ילד חדש לא מביאה סבל ברמה כזו [כמו עבור הילד הבכור]. הורים יכולים לנסות למנוע קנאה, וילדים בכורים יכולים להדחיק רגש זה, ועדיין, כאשר ההורים אינם משגיחים, הפגנת הזעם של הבכורים יכולה להיות דרך אפקטיבית לאיים על אחים צעירים... אחים, לצערם של הוריהם, עסוקים באופן אובססיבי בחלוקת הצדק ("מי קיבל יותר?") כדרך של הערכה חוזרת ונשנית של השקעה הורית" (Sulloway, 1996, p. 70), תרגום וסוגריים מרובעים שלי).

מכיוון שהם מזוהים עם הסדר הקיים, ילדים בכורים נוטים להיות שמרנים יותר, נוטים יותר להשליט את מרותם, והם פחות פתוחים להתנסויות חדשות. ילדים צעירים נולדים לתוך משפחה שיש בה ילדים אחרים ולכן הם נוטים להיות בעלי כישורים חברתיים ובין-אישיים טובים יותר. הם פתוחים יותר להתנסות, לטייל, לרעיונות חדשים ולאידאולוגיות מהפכניות שמביאות עימן הפיכת הסדר הממסדי. לילדים הצעירים ביותר יש את המותרות שלא לגדול לצד תינוק חדש, אבל יש גם סכנה שהם לא יגדלו ולא יתגברו על זהותם כ"תינוק" בעיני אחיהם המבוגרים.

בתוך פסיכולוגיית האחים נושא מרכזי אחד הוא המתח בין היררכיית אחים קבועה (אני הראשון, ואל תשכחו זאת) ובין שוויון אחים גמיש (כולנו שווים). בדרך כלל, בכורים מפיקים תועלת מרובה מההיררכיה, ובנים שנולדו אחריהם נוטים לפעול לשוויון אחים או אפילו להרוס את הסדר (או סדר האחים) הממוסד. האלימות הקשה ביותר בין אחים פורצת כאשר יש קונפליקט בין היררכיית אחים ובין שוויון בין אחים. קונפליקט זה, אם אינו נפתר בזמן, יכול להתקבע כבלתי פתיר.

המחקר מראה שאחים בכורים מתוסכלים נוטים לפנטזיות אלימות ביחס לאחיהם. אבל ייתכן שהם אינם היחידים. את משה,

עדן. מטפורית אחים מחלקים ביניהם גם את המרחב הפסיכולוגי שהם חולקים בתוך המשפחה.

מניפולציה בין אחים

”שאלה: איך אתה גורם לאחייך או לאחותיך לעשות מה שאתה רוצה?”
תשובה א’: אני מרביץ לו, מכה אותו, נותן לו פקודות, מפחיד אותו, מצליף בו, ולא משתף אותו.
תשובה ב’: אני מתעצבן, צועק ושואג, בוכה, מזדעף, מחמיץ פנים, מבקש את עזרתם של אחרים, מאיים לספר להורים”
(Sutton-Smith & Rosenberg, 1970, תרגום שלי).

האם צריך לציין מי מהמשיבים הוא הבכור ומי הצעיר? כאשר אח צעיר נוטל את מקומו של הבכור, התהליך נקרא הדחה מהכתר. למרות שקין הוא הבכור, הבל והתעסוקה שלו מוזכרים ראשונים במקרא. קין הודח מכיסאו כמו שראינו בפסוק ב. אי אפשר להפריז בחשיבותה של הדחה זו. היא יכולה להשאיר ילד בתחושה עמוקה של פגיעה והרגשה נמשכת של חוסר צדק. ילד שהודח מבכורתו יכול להרגיש תמיד דחוי, ותמיד יחפש מי מקבל יותר ממנו. כל האחרים נידונים, באופן לא מודע, להיות אויבים פוטנציאליים, המחפשים לרשת אותו. הטקסט אינו נותן עדות ישירה לתגובתו של קין להדחתו, אבל לדעתי הדחה זו הכשירה את הקרקע למאורעות שבאו לאחר מכן.

בבראשית, ד, ג-ד סדר הבנים שוב מוחלף. קין מקבל את הבכורה חזרה, וחוזר למקומו כבן מספר אחת. הוא נוטל את ההובלה במתן מנחות תודה לאלוהים, ומכאן אנו למדים שני דברים מפתיעים: קין הוא האדם הראשון שמראה דחף דתי ופועל מתוך תחושת תודה. בזמן המנחה היחסיים בין האחים נראים הרמוניים, של שיתוף פעולה, כאשר הבכור הוא דמות חיקוי עבור הצעיר ששמח ללכת בעקבות אחיו הבכור בדרכו הדתית. קין מגיש את מנחתו ומחכה. ניתן רק לשער כיצד הרגיש כאשר ראה את קבלת מנחתו של אחיו הצעיר, ואילו מנחתו שלו לא התקבלה, כיצד הוא חש כאשר שאל: ”מדוע מנחתי לא התקבלה?”

היעדר הסיבה, לדעתי, מגלה משהו עמוק ביחס לפסיכולוגיה של הבן הבכור. בנים בכורים חייבים לוותר על דברים מסוימים למען אחיהם הצעירים מבלי שיבינו מדוע. תחרות ויריבות בין אחים היא נורמלית, והשאלה שצריך לשאול היא מתי יריבות רגילה בין אחים הופכת לאלומות. המחקר מראה לנו שיריבויות קשות ותוקפניות בין אחים מתרחשות כאשר מתייחסים אליהם בצורה שונה, והפער בין ההתייחסויות, לא העוצמה שלהן, הוא המכריע (Heatherington, 1988). מורי שטיין, אנליטיקאי ידוע,

ניתן לשחזר, ילדים שנולדו אחריהם מושוים תמיד לבכורים, ומפתחים ”אישיות ניגודית”. ילדים בכורים צריכים להיות מודלים לחיקוי, אחים צעירים צריכים להתמודד איתם. בניגוד לקין, הבל מקבל שם ללא הסברים, ומעיד בכך עד כמה ילדים שנולדו בהמשך הם הרבה פחות היעד לתקוות הוריות עזות ולהשלכות זהותו של הבל כאח קודמת לזהותו שלו.

”מי אני?” שואל הבכור, ונאמר לו, ”אתה בכורנו.”

”מי אני?” שואל הבן השני, ונאמר לו, ”אתה אחיו.”

”מי הוא הזר הזה?” שואל הבכור, ונאמר לו, ”זה אחייך.”

זהותם של הבכורים מתייחסת לעצמם, זהותם של אלה שנולדו אחר כך מתייחסת להיותם אחות או אח. כמו כדי להדגיש זאת, המילה ”אח” חוזרת שבע פעמים באחד עשר הפסוקים המתארים את סיפורם של קין והבל. בפוליטיקה של הזהויות של אחים, הבכור צריך לתת מקום לאחיו, וזה שנולד לאחיו אינו יכול להימנע מהשוואות לזה שנולד לפניו. איננו יכולים לברוח מזהויותינו כאחיות ואחים.

לכל אח ואחות שנולדים למשפחה שבה יש כבר ילד, יש מרכיב זהות עוד בטרם נולדו, והוא ”אח של” או ”אחות של” הבכור

אחים בנגישות גבוהה (Bank & Kahn, 1982) כזאת אינם בהכרח תאומים, אבל הם מאותו מין וקרובים בגיל, ולכן הם עוברים שלבים התפתחותיים יחד. במשפחה נוהגים להשוות אותם זה לזה, וכך גם בבית הספר ובכל מקום.

כאשר יש אחים בנגישות גבוהה כל השפעתם כאחים מועצמת. בניגוד לכך, לאחים בנגישות נמוכה, במשפחות מעורבות, ממינים שונים וגם כאלה שבהן פער הגילים גדול משבע או שמונה שנים, יש התנסות פסיכולוגית שונה, ובה יחסי אחים הם פחות עוצמתיים. במשפחות כאלה יש הרבה פחות מעורבות רגשית והשקעה יצרית הקשורה בקשרי משפחה, ויותר מרחב רגשי המאפשר הפרדה. קין והבל הם אחים בנגישות גבוהה מאוד, שמערכת היחסים ביניהם והזהות העצמית שלהם נובעות מכך שהם מושוים עצמם זה לזה ומרגישים שמשוים אותם זה לזה. לאחים כמו קין והבל אין אפשרות להימלט מההנכחות הפסיכולוגית של האחר.

כמו בנים בכורים רבים, קין בחר במקצועו של האב. הדינמיקה של נישות משפחתיות היא שאם קין הוא עובד אדמה, הבל יחפש מקצוע שונה. האח הצעיר ממציא דרך חיים חדשה שנמנעת מעבודת האדמה, אותה אדמה אשר קוללה במהלך הגירוש מגן

ביקורתיים. אם דמות אחרת מופיעה בדמיון אינם יכולים להרגיע את עצמם... אינם יכולים למצוא מנוח במדיטציה או בדמיון מודרך... ובעיקר המודרך או בפנטזיה של אנשים אלה, היא הופכת להיות מושא לקנאה; היא המועדפת, הנבחרת... האדם חוזר לרגשות של דחייה וחוסר ערך... של היותו מנוצל ומבויש... נשמה בגיהנום, נדונה לעינוי מתמשך על ידי הורה-אלוהים אדיש או עוין" (Stein, 1996, p. 104, תרגום שלי).

בטיפול, התפקיד המרכזי הוא להביא את הקנאה למודעות. אולם טיפול בקורבנות של קנאה מתמשכת אינו משימה קלה. בדרך כלל שימוש באמפתיה רק מרע את המצב: "מילים מרגיעות של המטפל יכולות להגביר את הכאב... מאחר שהמטופל 'יודע' שהמטפל מעדיף מטופלים אחרים... המטופל הוא תמיד בסופו של טור ארוך של אנשים המועדפים על פניו. ההעברה עמוסה לעיפה בציפיות לדחייה והשפלה. המטפל יכול להפוך למושא של קנאה... למישהו אחר תמיד יש יותר..." (Stein, 1996, p. 104, תרגום שלי).

המטופל מזדהה עם הילד המנודה שנידון ונדחק לבידוד. בבידוד זה המטופל מרגיש חסר ערך, מלא בקנאה כלפי המועדפים. אכול על ידי רגשות שגאה ותשוקה להרס, הוא מרגיש מרושע. הדחף התוקפני אינו מביא בהכרח לרצח, אלא ל"רצח המופנה פנימה" שבו התאבדות יכולה להיות אפשרות כ"מחווה של נדיבות וטוב להפחית את נוכחותו של הרוע בעולם". סבל מתסביך קין הוא אכן קללה: אין מקום פנימי של מנוחה, רק קנאה מתמשכת, חסרת מנוחה, חסרת בית.

קנאתו של קין מייצגת מצב אחים קיצוני. אח או אחות עם תסביך קין, הקורבן של חטא האחים הקדמון, מנסה להשמיד את אחיו בדרכים סימבוליות והרסניות. רוב האחים, כמובן, לא הורגים איש את אחיו, אבל הם יכולים לשאת רגשות רצחניים ולהרוג את אחיהם באופן סמלי. הרג סמלי יכול לבוא לידי ביטוי בגרימת כאב לאח בכל פעם שהם נפגשים. לחילופין, האח המקנא עלול להקשות את ליבו, לחתוך את הקשרים, או לסרב לדבר עם אחיו.

כתב: "כאשר אח אחד מקבל יותר נגישות אל הסלף (בדרך כלל דרך אהבה מיוחדת ותשומת לב מיוחדת של אחד ההורים). והופך להיות מזוהה עם הסלף - כילד המועדף, הנבחר - בעיני אחיו היריב, קנאה ויריבות אחים רגילות הופכות לקנאה ממוקדת ועוצמתית" (Stein 1996, p. 99, תרגום שלי). האח שנדחה תופס את ההורים שהם סמל לסלף ונשאר עם תסביך קין שלא מאפשר להגיע אל הסלף האמיתי שלו. במשפחות רגילות, ילד יכול לחוות את דחייתו של ההורה כדחייה אלוהית - בדומה לחווייתו של קין. אפשר רק לדמיין את תחושת הנטישה האלוהית שחש קין, שכן "קין הוא דמות ארכיטיפית המייצגת את החוויה של דחייה וזרות" (Edinger, 1974, p. 3, תרגום שלי). אפשר לחוות דחייה גם כפעולה תוקפנית. מחקר שנערך ברחבי ארצות הברית העלה ש-75% מהילדים שתקפו את אחיהם היו בעצמם קורבנות של תוקפנות פיזית מצד ההורים. רק 15% מאלה שלא היו מוכים תקפו את אחיהם באופן תדיר (Straus & Gelles, 1986). אלימות הורית היא דרך המלך לאלימות בין אחים.

אלימות הורית היא דרך המלך לאלימות בין אחים

כמי שבדרך כלל נהנים מהסדר הממוסד, הבכור, לפי אלפרד אדלר, בדרך כלל מתייחס בהערכה גבוהה יותר אל השלטון וכמובן מאליו. ילדים ראשונים מבינים כוח, ולעיתים קרובות משתמשים בו כדי לחזק את מעמדם המיוחד, אבל כאשר מעמד זה ניטל מהם הם עלולים להרגיש בודדים עד כדי ייאוש.

תסביך קין

אדם הסובל מתסביך קין נתון תמידית לרגשות חזקים של קנאה והשוואות חברתיות אינסופיות שבהן הוא מרגיש "לא נבחר" (Schacter et al., 1976). מורי שטיין שהוזכר לעיל תיאר דיוקן פסיכולוגי של חייהם הפנימיים של אנשים אלה. הם מתוארים בעדינות כילדים "רעים". לעיתים קרובות הם ילדים בכורים שרגשות החיבה של הוריהם הועברו לאחיהם הצעירים. יש להם "קושי גדול לעצב ולתחזק קשרים" והם חיים "בעולם של רגשות מתמשכת לתגובות קנאה". אנשים מעונים אלה חשים מנותקים מהעצמי. חסר להם מרכז פנימי נוח, ובמקום זה הם חווים חלל שמתמלא רק לעיתים, ואז התוכן הוא האשמות עצמיות מענות. הם: "חווים חרדה, דימוי עצמי נמוך, ריקנות וקולות פנימיים

תסביך הבל

אח שחש תסביך הבל מרגיש תחושה מצמיתה של אשמה בגלל חוסר השוויון שממנו הוא נהנה... אנשים אלה לכודים בפסיכולוגיה אישית המאופיינת על ידי תחושה שלעולם אין מספיק לכולם

אם, לעומת זאת, אנשים כאלה אינם יכולים להתחבר עם האחוה הסמלית, בדרך כלל הם נותרים עם תחושה מתמדת קורעת קרביים של אשמה וחוסר ערך המבוססת על ההזדהות הלא מודעת שלהם עם האח הדחוי. אלה אשר מוכרעים על ידי "תסביך הבל" חווים את העוינות הלא מודעת של אחיהם אפילו אם האח הדחוי אינו מבטא אותה כלפי חוץ. הם מתקשים ליהנות מהצלחותיהם בלב שלם, בגלל שהם מרגישים תמיד שה"אח" או ה"אחות" מתבוננים בהם. הם נכספים לפסיכולוגיה של עודף, אולם חשים עצמם נדונים לחיות בפסיכולוגיה של חסר. הם אינם יכולים לשחרר את עצמם מהשאלה של קין הרודפת אותם: "השומר אחי אנוכי?"

במקביל ל"תסביך קין", אני מאמין, אפשר לדבר גם על "תסביך הבל". אנשים הסובלים מ"תסביך הבל" מרגישים שהם מועדפים אומנם, אולם זה תמיד על חשבוננו של מישהו אחר. בדרך כלל תחושה זו של "מועדף, אבל עם מחיר" מתחילה עם אחים, אבל בעקבות זאת זה יכול להיות מורגש כמעט בכל מקום כחלק מ"העברת אחים". שלא כמו "ילד מלאך" שמח לאידם של "האחים השדים" (Schacter, 1985), אח שחש תסביך הבל מרגיש תחושה מצמיתה של אשמה בגלל חוסר השוויון שממנו הוא נהנה. אדם כזה מרגיש פגוע בגלל יכולתו לקבל, מכיוון שכל מתת נחוה כחסר של אחר. אנשים אלה לכודים בפסיכולוגיה אישית המאופיינת על ידי תחושה שלעולם אין מספיק לכולם. כפיצוי, אנשים כאלה יכולים לפתח חוש מפותח לצדק סוציאלי, קרוב למה שליפטון קרא לו "אשמה שדוחפת לפעולה" (animating guilt) (Lifton, 1996). הם יכולים להעביר את "תסביך הבל" שלהם ממשפחת המוצא שלהם לחברה בכללותה בטענה שאף אחד לא צריך לקבל אלא אם יש חלוקת משאבים שוויונית. כתוצאה מכך, כמו מהטמה גנדי או מרטין לותר קינג (שניהם לא היו בנים בכורים), הם יכולים להיות בעלי יכולת לפעולות עצומות של אלטרואיזם ויותר אישי, כמו גם לתרום או אפילו לייסד תנועות אלטרואיסטיות או שוויוניות.

מקורות

1. Bank, S. & Kahn, M. (1982). *The Sibling Bond*. Basic Books.
2. Edinger, E. (1974). *Ego and archetype: Individuation and the religious function of the psyche*. Penguin Books.
3. Harris, I. (1964). *The promised seed: A comparative study of first and later born sons*. Free Press.
4. Heatherington, M. (1988). *Parents, children & siblings: Six years after divorce*. In R.A. Hinde & J.S. Hinde (eds.), *Relationships within families*. Oxford University Press.
5. Lifton, R.J. (1996). *The broken connection: On death and the continuity of life*. American Psychiatric Association.
6. Plomin, R., & Daniels, D. (1987). *Why are children of the same family so different from one another*. *Behavioural & Brain Sciences*, 10, 1-60.
7. Schacter, F.F. (1985). *Sibling deidentification in the clinic: Devils vs. angels*. *Family Process*, 24(3), 415-427.
8. Schacter, F.F., Shore, E., Feldman-Rotman, S., Marquis, R.F., & Campbell, S. (1976). *Sibling deidentification*. *Developmental Psychology* 12(5), 418-427.
9. Stein, M. (1996). *The process of envy and sibling rivalry in myth and religion*. In L. Dodson & T. Gibson (eds.), *Psyche and family: Jungian applications to family therapy* (93-112). Chiron publications.
10. Straus, M., & Gelles, R. (1986). *Social change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national surveys*. *Journal of Marriage and Family*, 48(3), 465-479.
11. Sulloway, F. (1996). *Born to rebel: Birth order, family dynamics and creative lives*. Pantheon.
12. Sutton-Smith, B., & Rosenberg, B.G. (1970). *The sibling*. Holt, Renfrew & Winston.
13. Toman, W. (1992). *Family constellations*. 4th edition. Springer.
14. Vaillant, G.E., & Vaillant, C.O. (1990). *Natural history of male psychological health: A Forty-five Year study of the predictors of successful aging at age sixty-five*. *American Journal of Psychiatry* 147, 31-37.